

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

1. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านเรียนรู้กระบวนการในการทำวิจัยร่วมกันและมีแนวคิดที่ชุมชนควรจะมีส่วนร่วมในการจัดการและรู้สึกเป็นเจ้าของป่า พร้อมนำเกิดความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทางภาครัฐและมหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างทีมวิจัยร่วมในชุมชน เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยต้องการให้เป็นงานวิจัยที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ประกอบกับลักษณะของงานวิจัยต้องการผู้ที่เข้าใจบริบทของชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจึงทำการสร้างทีมวิจัยจากชาวบ้านเพื่อเข้ามาช่วยในการศึกษาและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยกับกลุ่มของชาวบ้าน ประกอบด้วยแกนนำหลักคือ คุณสุวิทย์ เพชรด้วง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านบางหล่อ ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ศึกษา และสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำบางเหริ่ง โดยการศึกษาในครั้งนี้เริ่มต้นจากการสนทนากลุ่มเพื่อทำการชี้แจงเกี่ยวกับลักษณะของงานวิจัย ขอบเขตการศึกษา ระยะเวลาในการดำเนินงาน เจือใจของชาวบ้าน มุมมอง ข้อเสนอแนะ และข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและเป็นการตอบโจทยงานวิจัยให้กับชาวบ้านในพื้นที่อีกด้วย

2. การสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของเส้นทางที่ใช้ในการเดินป่าของชาวบ้านในพื้นที่ป่าต้นน้ำบางเหริ่ง ผู้วิจัยเริ่มตั้งแต่การสำรวจรายละเอียดของเส้นทางที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ โดยทำการสำรวจฐานทรัพยากรของชุมชนของแต่ละเส้นทาง พร้อมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรม ฐานทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจร่วมกับชุมชน การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การเดินเข้าสำรวจในพื้นที่ป่าร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่จากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเย่า ที่ ขป.10 (อ่างเก็บน้ำวังเลน) โดยผู้วิจัยได้มีแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นแนวทางของคำถามเบื้องต้น การสังเกตโดยตรง และใช้เครื่องมือหาพิกัดด้วยสัญญาณดาวเทียม (GPS) จับพิกัดจุดที่เก็บข้อมูล

3. นำข้อมูลที่ได้ในแต่ละเส้นทางมาจัดทำเป็นแผนที่ร่วมกับชาวบ้านในชุมชนซึ่งสามารถเพิ่มความแม่นยำขึ้นได้โดยใช้ลักษณะเด่น ๆ ของทรัพยากรทั้งทางด้านพืชและสัตว์ ลักษณะของชุมชนที่เข้าไปใช้ประโยชน์ ความสนใจ ประเพณี ความเชื่อในการใช้ประโยชน์ จุดเรื่องเล่าในอดีตที่น่าสนใจ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ สิ่งดึงดูดใจเพื่อการท่องเที่ยวและความปลอดภัย

4. จัดประชุมกลุ่มย่อยกับชาวบ้านเพื่อสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้นและนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอแก่คนในชุมชน จากนั้นระดมความคิดกับกลุ่มผู้นำชุมชนและคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำบางเหริ่ง เพื่อกำหนดแนวทางของเส้นทางธรรมชาติและพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติในเบื้องต้น ซึ่งจะพิจารณาโดยการรวบรวมเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บริบทของชุมชน สภาพแวดล้อม และวัตถุประสงค์ของกลุ่มชาวบ้านในการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำบางเหริ่ง

5. เมื่อเลือกเส้นทางศึกษาธรรมชาติได้แล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานมาจัดทำเป็นคู่มือศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าต้นน้ำบางเหริ่งพร้อมชนิดของสื่อและกิจกรรมการสื่อความหมายโดยรูปแบบของการสื่อความหมายที่เน้นศักยภาพของคนในชุมชนทั้งเยาวชนและปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความรู้ด้านต่าง ๆ เป็นผู้สื่อความหมาย

6. ทดสอบเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่กลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้สนใจ จากนั้นทำการประเมินความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดซึ่งวิเคราะห์สถิติด้วยค่าร้อยละ และการพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อรับข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง

7. นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมทั้งข้อมูลทุกขุมที่ได้จากหนังสือ เอกสาร วารสาร บทความ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และมาประมวลผล โดยนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าต้นน้ำบางเหริ่ง รายละเอียดของจุดสื่อความหมายแต่ละเส้นทาง เกณฑ์พิจารณาการเลือกเส้นทาง ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาต่อไป